

Inleiding

Het is noodzakelijk om in onze complexe wereld zaken door standaardisatie, normering en het opstellen van richtlijnen te ordenen. Op het gebied van de hydrologie, waar vele contacten bestaan met andere vakgebieden, is hier ook behoefte aan vooral in het woordgebruik. Door de betrokkenheid bij de hydrologie van zeer veel disciplines van verschillende typen specialisten ontstonden vele onduidelijkheden en begripsverwarringen.

ING. J. C. HOOGHART
Commissie voor Hydrologisch
Onderzoek TNO
's-Gravenhage

Al vele jaren geleden werd dit onderkend en diverse pogingen zijn gedaan om te komen tot betere definities/woordenlijsten. Veel van deze pogingen mislukten, omdat deze zeer veel tijd en inspanning kostten. Een initiatief van de Commissie voor Hydrologisch Onderzoek TNO (CHO-TNO) had wel succes. Deze Commissie stelde in 1977 de Gespreksgroep Hydrologische Terminologie in, die haar uitgebreide 'klus' in 1986 afrondde met het doen

verschijnen van de 'Verklarende Hydrologische Woordenlijst'. De ontwikkelingen op allerlei vakgebieden gaan door, ook in het taalgebruik, dat immers een dynamisch karakter heeft. Dit betekent dat woordenlijsten geen eeuwige waarde hebben. Ook de CHO-woordenlijst niet. Toch is deze woordenlijst ook nu nog van groot belang en lijkt het nuttig er nog eens de aandacht op te vestigen, te meer daar ook op andere aanverwante terreinen woordenlijsten zijn verschenen c.q. zullen verschijnen. In het onderstaande is aangegeven hoe de Verklarende Hydrologische Woordenlijst tot stand is gekomen, en wordt in het kort een overzicht gegeven van wat er in staat. Bovendien worden nog enige recente ontwikkelingen op het gebied van de terminologie besproken.

Verklarende hydrologische woordenlijst
De Gespreksgroep Hydrologische Terminologie CHO-TNO, bestaande uit deskundigen op het gebied van de hydrologie in Nederland, begon in 1977 met het opstellen van uitgebreide lijsten met termen die besproken dienden te worden. Het doel was om goede omschrijvingen te geven van die hydrologische termen, die niet op één-duidige wijze werden gebruikt of die om

Samenvatting

Het woordgebruik op het gebied van de hydrologie is door de Verklarende Hydrologische Woordenlijst op een lijn gebracht. Op aanverwante terreinen verschijnen ook woordenlijsten, deze ontwikkelingen worden geschetst. Het blijkt dat de Verklarende Hydrologische Woordenlijst in een behoefte voorziet.

andere redenen aanleiding tot verwarring gaven. De termen werden in vier groepen ingedeeld, namelijk:

- water in de onverzadigde zone;
- water in de verzadigde zone;
- atmosferisch water;
- oppervlaktewater.

Bij het opstellen van de omschrijvingen is getracht zo veel mogelijk aan te sluiten bij de tot dan toe in nationaal en internationaal kader verschenen publikaties, woordenlijsten en normbladen. Voorbeelden hiervan zijn: de 'Multilingual Technical Dictionary on Irrigation and Drainage', 1967, van de International Commission on Irrigation and Drainage (ICID) en de 'International Glossary of Hydrology', 1974, van de World

Afb. 1 - Voorbeeld van een bladzijde uit de Verklarende Hydrologische Woordenlijst.

IV.C GELAAGDHEID, PERMEABILITEIT EN WEERSTAND						
NO	TERM (SYNONIEM)	ENGELS	OMSCHRIJVING	GANGBARE EENHEID	DIMENSIE	SYMBOOL
225	intrinsieke doorlatendheid	intrinsic permeability	Maat voor de doorlatendheid (224) voor zover deze afhankelijk is van de geometrische eigenschappen van het medium. Deze kan worden gevonden door de doorlatendheid (224b) te vermenigvuldigen met de dynamische viscositeit en te delen door het soortelijk gewicht (ρg) van de vloeistof of het gas.	m^2	L^2	k , κ
226	doorlaatvermogen (kD -waarde)	transmissivity (coefficient of transmissibility)	Maat voor het vermogen van een watervoerend pakket om water door te laten, gelijk te stellen aan de volumestroom (244) die per breedte-eenheid van het watervoerend pakket en per eenheid van stijghoogtegradiënt door een watervoerende laag stroomt.	$m^2.d^{-1}$	L^2T^{-1}	T , kD
227	lekvermogen	leakance, leakage coefficient	Een maat voor het vermogen van een slecht doorlatende laag om water door te laten. Te berekenen als het quotiënt van de volumestroomdichtheid (245) door deze laag en het verschil in stijghoogte aan weerszijden van deze laag, bijgevolg gelijk aan de reciproke van de verticale weerstand (229): $\gamma = c^{-1}$.	d^{-1}	T^{-1}	γ
228	specifieke capaciteit van een put	specific capacity of a well	Debiet van een put per meter afpompings, d.w.z. per meter stijghoogteverlaging direct naast de put (stationaire toestand).	$m^2.d^{-1}$	L^2T^{-1}	q_w

Meteorological Organization en Unesco. De eerste publikaties van de Gespreks-groep waren voorlopige rapporten; de eerste verscheen in 1982 in de serie Rapporten en Nota's van de CHO-TNO nummer 8a 'Water in de onverzadigde zone' en 'Water in de verzadigde zone'. In 1983 verscheen nummer 8b 'Atmosferisch water' en in 1985 8c 'Oppervlaktewater'.

Ter verkrijging van commentaar werden deze voorlopige uitgaven in Nederland en België op zo breed mogelijke schaal verspreid. Veel opbouwende kritiek is ontvangen die door de groep is verwerkt. Dit heeft in 1986 geleid tot de definitieve uitgave van de Verklarende Hydrologische Woordenlijst, 'het gele boekje' waarin de groepen termen in één band zijn opgenomen. In afb. 1 wordt een kopie van een bladzijde uit deze woordenlijst gegeven.

Zoals in afb. 1 staat aangegeven, zijn de termen genummerd. Indien zinvol zijn onder de termen, tussen haakjes, synoniemen vermeld, waaronder de in België gebezigde termen. Van een aantal termen is het gebruik echter ontraden, omdat de term foutief is of aanleiding tot verwarring geeft. Verder zijn de Engelse benamingen vermeld, waarbij opgemerkt dient te worden dat de Engelse termen nog andere betekenissen kunnen hebben dan die in de woordenlijst zijn opgenomen.

Daarnaast wordt een omschrijving gegeven, die de term nader verklaard. Wat betreft de eenheden zijn in de kolom de gangbare eenheden vermeld, die soms afwijken van de SI-eenheden. Bovendien is de dimensie aangegeven. Wat betreft de symbolen wordt opgemerkt dat het in de praktijk moeilijk is om tot een uniform gebruik van symbolen te komen, speciaal omdat men de hydrologie vanuit diverse vakgebieden 'bedrijft'. Zoveel mogelijk zijn de algemeen gebruikte symbolen vermeld; in een aantal gevallen worden afwijkende symbolen aanbevolen om tot een zoveel mogelijk uniform en systematisch gebruik te komen.

In totaal bevat de woordenlijst (inclusief de synoniemen) ruim 600 termen. De termen zijn per hoofdstuk nog weer per onderwerp onderverdeeld. Achterin de lijst zijn de termen en synoniemen met hun volgnummer alfabetisch opgenomen om zo het zoeken te vergemakkelijken. Hetzelfde geldt ook voor de Engelse vertaling van de termen.

Vanaf 1986 zijn door de CHO-TNO meer dan 4.000 exemplaren van de woordenlijst in Nederland en België verspreid. In handboeken, zoals het Cultuurtechnisch

Vademecum, collegedictaten, artikelen en andere publikaties, maar ook bij de voorbereiding van lezingendagen wordt vaak naar de woordenlijst verwezen.

Tevens wordt de woordenlijst uitgereikt aan studenten op het gebied van de hydrologie.

Recente ontwikkelingen

Na het verschijnen van de Verklarende Hydrologische Woordenlijst is ook in andere kaders gewerkt aan het opstellen van lijsten en publikaties die een relatie hebben met hydrologische terminologie. In 1987 is verschenen 'Elseviers Dictionary of Water and Hydraulic Engineering'. Deze publikatie bevat termen in vijf talen, maar geeft helaas geen omschrijvingen. Over enige tijd zal een dergelijke dictionary van Elsevier uitkomen op het gebied van 'Hydrology and Water Management', evenals eerstgenoemde ook samengesteld door J. D. van der Tuin, echter ook zonder omschrijvingen. Onlangs is er verschenen 'Elseviers Dictionary of Environmental Hydrogeology', met termen in het Engels, Frans en Duits.

In 1989 is verschenen het ontwerp normblad NEN 6599 met ruim 500 termen en definities op het gebied van de waterkwaliteit, zoals zuivering van afvalwater, bereiding van drinkwater, monsterneming en dergelijke. Deze ontwerpnorm is gebaseerd op de internationale norm ISO 6107 'Water quality - Vocabulary' van de International Organization for Standardization (ISO). Na verwerking van het binnengekomen commentaar zal de ontwerpnorm als definitieve norm verschijnen.

Binnen de ISO wordt ook aan de totstandkoming van terminologieën op het gebied van bodem gewerkt. In voorbereiding zijn een lijst met termen en definities over bodemverontreiniging en -bescherming, en een lijst met begrippen voor een genormaliseerde wijze van bodem-beschrijvingen.

In het kader van de Werkgemeenschap Landschapsecologisch Onderzoek, met name binnen de werkgroep ecohydrologie, wordt gepoogd om te komen tot een verklarende woordenlijst op het gebied van de ecohydrologie. Hierbij zoekt men aansluiting bij de Verklarende Hydrologische Woordenlijst. Naar verwachting wordt in 1991 een voorlopige lijst gepubliceerd. Binnen de CHO-TNO wordt overwogen om over enkele jaren de Verklarende Hydrologische Woordenlijst aan te

passen, waarbij een uitbreiding wordt voorzien met termen op het gebied van de waterkwaliteit en eventueel met opname van de hierboven genoemde ecohydrologische lijst. In verband met de voorziene aanpassing van de bestaande lijst worden opmerkingen, suggesties voor aanvullingen en dergelijke door de CHO-TNO gaarne tegemoet gezien. Momenteel houdt een pas ingestelde CHO-werkgroep Richtlijnen Computer Programmatuur Hydrologie zich onder meer bezig met het onderwerp naamgeving van modelvariabelen. Of de voorstellen van deze groep ook worden opgenomen in de woordenlijst zal nader worden bezien.

Tot slot

De verklarende Hydrologische Woordenlijst is niet meer splinternieuw, toch speelt deze lijst nog steeds een belangrijke rol op het gebied van de hydrologie. De woordenlijst is voor iedere geïnteresseerde aan te vragen bij de CHO-TNO, telefoon 070 - 349 65 15. De lijst is kosteloos en wordt gratis toegestuurd.

• • •

Honorary Membership Institution of Water Officers voor dr. ir. A. Graveland

Ieder jaar selecteert de Raad van 'The Institution of Water Officers' een aantal mensen uit de internationale waterleidingwereld die een belangwekkende bijdrage hebben geleverd aan de vooruitgang van de bedrijfstak door hun werkzaamheden. Hetzij op het gebied van technisch en/of wetenschappelijk management of commerciële activiteiten.

Dit jaar valt de eer toe aan dr. ir. A. Graveland, hoofd van de afdeling

Procesontwikkeling van Gemeentewaterleidingen Amsterdam. Als erkenning voor zijn werk op het nationale en internationale vlak is hem de hoogste onderscheiding toebedeeld:

The Honorary Membership. Op enig moment zal de heer Graveland ontvangen worden om de onderscheiding in ontvangst te nemen. Tijd en plaats worden in goed overleg met hem vastgesteld, aldus de brief van de heer D. McConnell, General Secretary of the Institution of Water Officers.